

„ПОВЕСТ” - АТАНАС ДАЛЧЕВ

Привидно стихотворението е поетичен разказ за едно безцелно, безкрайно тъжно и самотно съществуване, всъщност то е обобщение на човешкото битие изобщо. Това е най-директното послание на Далчев за безсмислието на човешкия земен път. Творбата е разгърната под формата на изповед от първо лице, но далеч не е интимно откровение, а художествено поднесен философски размисъл. Езиковите форми подсилват усещането за неотменната повтаряемост на дните (*„прозорците – затворени и четни/ и черна и затворена врата”*). *„И ден и нощ, и ден и нощ часовникът/ люлее свойто слънце от метал”*), но нищо не се променя край нас или ако се променя, то е незначително, изгубено в равното течение на самото време. Дори имаме усещането, че и времето е спряло. Рамкиращият мотив: *„Стопанинът замина за Америка”*, със своята в случая метафизична многозначност, звучи като въпрос: *„Дали действително присъстваме в този свят?”*. Днес, когато всеки трети българин мечтае да замине за Америка с едноточен билет, този Далчев стих се приема почти иронично и предизвиква неволна усмивка, но това е съвсем друга страна от взаимоотношението изкуство – потребител. Смисълът на творбата, както го е формулирал Далчев, е в строго определена посока – ние отсъстваме от този свят, защото нищо съществено не остава след нас.

В стихотворението се преплитат предметна анимизирана конкретност и открита асоциативна условност. Това е една тягостна картина на пълното монотоние, като внушение далеч надхвърля индивидуалната съдба на лирическият субект. Внушението е обобщаващо за човешкото съществуване и пълна самота на личността. Поетът е потърсил метафизична символика – животът е дом, *„където не живее никой, /ала не съм аз заминавал никъде/ и тук от никъде не съм се връщал”*; *„и ето сякаш сто години/ как разговарям само със портретите”*.

Това е херметичен свят, заключен в самия себе си. За лирическият герой сътресенията на епохата изобщо не съществуват. Те не са били. Нищо не е било. Само равното съзерцателно битие, в което границата между земно присъствие и отсъствие е илюзорна самоизмама. Тук не пулсират изгарящите въпроси на Яворовата драма, които изпепеляват душата. Тук витае кротко примирение, усещане за безцелност, безсмисленост. Дали сме на земята, или – не, резултатът е един и същ. Винаги и навсякъде. Размисълът, емоционалното изживяване е вместиено единствено в индивидуалното човешко същество със знак на равенство между един и всички. Законите на природата са всеобщи. Стихотворението не е търсачество, не е мъчителен самоанализ, не е лутане между полюсни възможности. То е констатация, естетически свършена, емоционално разтърсваща. Няма пролука и няма просветление: *„без ни една любов, без ни едно събитие/ животът ми безцелно отминава”*. Далчев достига до една жестока формула: *„зла приумица е мойто съществуване”*.

Ярко метафоричният стих (*„всички пътища на спомена са минати“, „моите еднички гости са годините“, „догоряват на потона дните ми“...*), изкуството да внуши сетивно размислите си, претворяват една философска концепция във великолепа, силна поезия, оформят един непознат дотогава глас в българската поезия. Далчев в кратко метафорично съзерцание естетически изживява онези вечни болезнено изгарящи въпроси, които в поезията на Яворов напомнят вулканичен кратер.

„Повест“ е признание за човешкото крушение. Затова и внушението е може би най-тягостното от всички творби на ранния Далчев. В понататъшния път на твореца тази констатация, без да е отречена, отстъпва пред триумфа на жизненото тържество.

Изкуството е послание, но колкото и да е категорично, естетически съвършено, то предизвиква различни реакции. Всеки сам определя до колко ще го възприеме, безрезервно или с резерви, и до колко ще му се противопостави. Някой може да каже: „Повест“ е строго личната участ на лирическият субект. Но! Това са извечните въпроси, който терзаят човешкото съзнание от зората на обществото до днес. И винаги.

В стих. „Повест“ драмата на човешкото съществуване подобна на „зла измислица“, е неприемането на конкретното битие и заместването му с проекцията на измисленото. Тогава човекът остава трагично раздвоен между реално и желано. Съществуването му се превръща в тотален отказ от света - тук:

*„И аз съм сам стопанинът не къщата,
където не живее никой.“*

Това е съществуване без живот, дом без човек, свят без субект - тотална деперсонализация на изкуството: *„И сякаш аз не съм живеел никога...“*. В творбата Далчев разкрива едната от формите на лишаване на човека от съществуване - въображаемостта му пренасяне в друг свят и отказ да приеме този, в който е.

Смъртта се констатира и в други проявления - изчезване на Аз-а, замяната му с негови отражения, които са знаци на отсъствието му от този свят. Огледалото остава „коварно и празно“ и от него гледа само несподеляната човешка самота. Проекцията унищожава първообраза. Отражението отсъства, за да оголи драмата на човешкото отсъствие: *„Стопанинът замина за Америка“*. Повтарящата се ден след ден драма е на несъстоялото се несбъднато човешко съществуване.